

V Bruseli 30. júna 2023
(OR. en)

11159/23

ECOFIN 683
UEM 217
SOC 508
EMPL 359
COMPET 703
ENV 782
EDUC 295
RECH 327
ENER 418
JAI 930
GENDER 159
ANTIDISCRIM 153
JEUN 197
SAN 434

POZNÁMKA

Od:	Generálny sekretariát Rady
Komu:	Výbor stálych predstaviteľov/Rada
Č. predch. dok.:	9853/1/23 REV 1
Č. dok. Kom.:	COM(2023) 627 final
Predmet:	ODPORÚČANIE RADY, ktoré sa týka národného programu reforiem Švédska na rok 2023 a ktorým sa predkladá stanovisko Rady ku konvergenčnému programu Švédska na rok 2023

Delegáciám v prílohe zasielame vyššie uvedený návrh odporúčania Rady v znení, o ktorom rokovali Rada a Európska rada na základe odporúčania Komisie COM(2023) 627 final.

ODPORÚČANIE RADY

Z...,

ktoré sa týka národného programu reforiem Švédska na rok 2023 a ktorým sa predkladá stanovisko Rady ku konvergenčnému programu Švédska na rok 2023

RADA EURÓPSKEJ ÚNIE,

so zreteľom na Zmluvu o fungovaní Európskej únie, a najmä na jej článok 121 ods. 2 a článok 148 ods. 4,

so zreteľom na nariadenie Rady (ES) č. 1466/97 zo 7. júla 1997 o posilnení dohľadu nad stavmi rozpočtov a o dohľade nad hospodárskymi politikami a ich koordinácii¹, a najmä na jeho článok 9 ods. 2,

so zreteľom na nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 1176/2011 zo 16. novembra 2011 o prevencii a náprave makroekonomických nerovnováh², a najmä na jeho článok 6 ods. 1,

so zreteľom na odporúčanie Európskej komisie,

so zreteľom na uznesenia Európskeho parlamentu,

¹ Ú. v. ES L 209, 2.8.1997, s. 1.

² Ú. v. EÚ L 306, 23.11.2011, s. 25.

so zreteľom na závery Európskej rady,

so zreteľom na stanovisko Výboru pre zamestnanosť,

so zreteľom na stanovisko Hospodárskeho a finančného výboru,

so zreteľom na stanovisko Výboru pre sociálnu ochranu,

so zreteľom na stanovisko Výboru pre hospodársku politiku,

keďže:

- (1) Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2021/241³, ktorým sa zriadil Mechanizmus na podporu obnovy a odolnosti (ďalej len „mechanizmus“), nadobudlo účinnosť 19. februára 2021. Mechanizmus poskytuje členským štátom finančnú podporu na vykonávanie reforiem a investícií, pričom so sebou prináša fiškálny impulz financovaný Úniou. V súlade s prioritami európskeho semestra prispieva mechanizmus k obnove hospodárstva, k inkluzívnemu zotaveniu a vykonávaniu udržateľných reforiem a investícií zvyšujúcich rast, najmä reforiem a investícií na podporu zelenej a digitálnej transformácie a na posilnenie odolnosti hospodárstiev členských štátov. Zároveň pomáha posilňovať verejné financie a podporovať rast a tvorbu pracovných miest v strednodobom a dlhodobom horizonte, posilňovať územnú súdržnosť v rámci Únie a podporovať pokračujúce vykonávanie Európskeho piliera sociálnych práv. Maximálny finančný príspevok pre členský štát v rámci mechanizmu bol aktualizovaný 30. júna 2022 v súlade s článkom 11 ods. 2 nariadenia (EÚ) 2021/241.

³ Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2021/241 z 12. februára 2021, ktorým sa zriaďuje Mechanizmus na podporu obnovy a odolnosti (Ú. v. EÚ L 57, 18.2.2021, s. 17).

- (2) Komisia 22. novembra 2022 prijala ročný prieskum udržateľného rastu, čo znamenalo začiatok európskeho semestra pre koordináciu hospodárskych politík na rok 2023. Európska rada 23. marca 2023 schválila priority ročného prieskumu udržateľného rastu na rok 2023, ktoré sa sústreďujú na štyri rozmary konkurencieschopnej udržateľnosti. Komisia 22. novembra 2022 prijala na základe nariadenia (EÚ) č. 1176/2011 aj správu o mechanizme varovania na rok 2023, v ktorej Švédsko určila za jeden z členských štátov, ktoré môžu byť postihnuté nerovnováhami alebo ktorým môže hroziť, že budú postihnuté nerovnováhami, a v prípade ktorých bude potrebné hĺbkové preskúmanie. Komisia prijala aj odporúčanie na odporúčanie Rady o hospodárskej politike eurozóny, ako aj návrh spoločnej správy o zamestnanosti na rok 2023, v ktorej sa analyzuje vykonávanie usmernení pre politiky zamestnanosti a zásad Európskeho piliera sociálnych práv. Rada prijala odporúčanie o hospodárskej politike eurozóny⁴ 16. mája 2023 a spoločnú správu o zamestnanosti 13. marca 2023.
- (3) Hoci hospodárstva Únie vykazujú pozoruhodnú odolnosť, geopolitický kontext má na ne naďalej negatívny vplyv. Keďže Únia stojí pevne po boku Ukrajiny, program hospodárskej a sociálnej politiky Únie sa zameriava na zmierňovanie negatívneho vplyvu energetických šokov v krátkodobom horizonte, a to tak v prípade zraniteľných domácností, ako aj v prípade zraniteľných podnikov, pričom sa zároveň snaží nepoľavovať v úsilí o dosiahnutie zelenej a digitálnej transformácie, podpore udržateľného a inkluzívneho rastu, zabezpečovaní makroekonomickej stability a zvyšovaní odolnosti v strednodobom horizonte. Zároveň sa intenzívne zameriava aj na zvyšovanie konkurencieschopnosti a produktivity Únie.

⁴ Odporúčanie Rady zo 16. mája 2023 o hospodárskej politike eurozóny (Ú. v. EÚ C 180, 23.5.2023, s. 1).

- (4) Komisia 1. februára 2023 vydala oznámenie s názvom „Priemyselný plán v kontexte Zelenej dohody určený pre vek emisnej neutrálnosti“ (ďalej len „Priemyselný plán v kontexte Zelenej dohody“). Cieľom Priemyselného plánu v kontexte Zelenej dohody je posilniť konkurencieschopnosť emisne neutrálneho priemyslu Únie a podporiť rýchly prechod ku klimatickej neutralite. Plán je doplnkom k úsiliu prebiehajúcemu v rámci Európskej zelenej dohody a plánu REPowerEU. Jeho cieľom je aj poskytnúť priaznivejšie prostredie na zvyšovanie výrobnnej kapacity Únie pre emisne neutrálne technológie a výrobky, ktoré sú potrebné na splnenie ambiciózných cieľov Únie v oblasti klímy, a zabezpečiť prístup k relevantným kritickým surovinám, a to aj diverzifikáciou získavania zdrojov, riadnym využívaním geologických zdrojov v členských štátoch a maximalizáciou miery recyklácie surovín. Priemyselný plán v kontexte Zelenej dohody spočíva na štyroch pilieroch, ktorými sú predvídateľné a zjednodušené regulačné prostredie, rýchlejší prístup k finančným prostriedkom, zlepšovanie zručností a otvorený obchod v záujme vybudovania odolnejších dodávateľských reťazcov. Komisia 16. marca 2023 vydala ďalšie oznámenie s názvom „Dlhodobá konkurencieschopnosť EÚ: výhľad na obdobie po roku 2030“, ktorého štruktúra je založená na deviatich vzájomne sa posilňujúcich faktoroch s cieľom dopracovať sa k regulačnému rámcu, ktorý by povzbudzoval rast. V oznámení sa stanovujú politické priority zamerané na aktívne zabezpečovanie štrukturálnych zlepšení, dobre cielených investícií a regulačných opatrení pre dlhodobú konkurencieschopnosť Únie a jej členských štátov. Ďalej uvedené odporúčania pomáhajú riešiť tieto priority.

- (5) V roku 2023 pokračuje európsky semester pre koordináciu hospodárskych politík vo svojom vývoji v súlade s vykonávaním mechanizmu. Na plnenie priorít jednotlivých politík v rámci európskeho semestra je naďalej nevyhnutné, aby sa plne vykonávali plány obnovy a odolnosti, keďže tieto plány sa zaoberajú všetkými príslušnými odporúčaniami pre jednotlivé krajiny vydanými v posledných rokoch alebo ich významnou časťou. Odporúčania pre jednotlivé krajiny na roky 2019, 2020 a 2022 sú naďalej rovnako relevantné pre plány obnovy a odolnosti, ktoré boli zrevidované, aktualizované alebo zmenené v súlade s článkami 14, 18 a 21 nariadenia (EÚ) 2021/241.
- (6) Cieľom nariadenia Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2023/435⁵ (ďalej len „nariadenie REPowerEU“), ktoré bolo prijaté 27. februára 2023, je čo najskôr ukončiť závislosť Únie od dovozu ruských fosílnych palív. Prispeje sa tým k energetickej bezpečnosti a diverzifikácii dodávok energie do Únie a zároveň sa zvýši miera využívania obnoviteľných zdrojov energie, zvýšia sa kapacity na uskladňovanie energie a energetická efektívnosť. Nariadenie umožňuje členským štátom pridať do svojich národných plánov obnovy a odolnosti novú kapitolu REPowerEU s cieľom financovať kľúčové reformy a investície, ktoré pomôžu dosiahnuť ciele plánu REPowerEU. Tieto reformy a investície pomôžu tiež posilniť konkurencieschopnosť emisne neutrálneho priemyslu Únie, ako sa uvádza v Priemyselnom pláne v kontexte Zelenej dohody, a prispievajú k plneniu odporúčaní pre jednotlivé krajiny týkajúcich sa energetiky, ktoré boli pre členské štáty vydané v roku 2022 a prípadne v roku 2023. Nariadením REPowerEU sa zavádza nová kategória nenávratnej finančnej podpory, ktorú majú členské štáty k dispozícii na financovanie nových reforiem a investícií súvisiacich s energetikou v rámci svojich plánov obnovy a odolnosti.

⁵ Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2023/435 z 27. februára 2023, ktorým sa mení nariadenie (EÚ) 2021/241, pokiaľ ide o kapitolu REPowerEU v plánoch obnovy a odolnosti, a ktorým sa menia nariadenia (EÚ) č. 1303/2013, (EÚ) 2021/1060 a (EÚ) 2021/1755 a smernica 2003/87/ES (Ú. v. EÚ L 63, 28.2.2023, s. 1).

- (7) Komisia 8. marca 2023 prijala oznámenie, ktoré obsahuje usmernenia v oblasti fiškálnej politiky na rok 2024 (ďalej len „oznámenie z 8. marca 2023“). Jeho cieľom je podporiť členské štáty pri vypracúvaní programov stability a konvergenčných programov, a tým posilniť koordináciu politík. Komisia pripomenula, že všeobecná úniková doložka Paktu stability a rastu sa koncom roka 2023 deaktivuje. Vyzvala na prijatie fiškálnych politík v rokoch 2023 – 2024, ktoré zabezpečia strednodobú udržateľnosť dlhovej služby a udržateľným spôsobom zvýšia potenciálny rast a vyzvala členské štáty, aby vo svojich programoch stability a konvergenčných programoch na rok 2023 stanovili, ako vo svojich fiškálnych plánoch zabezpečia dodržiavanie referenčnej hodnoty na úrovni 3 % hrubého domáceho produktu (HDP) stanovenej v zmluve a realistické a nepretržité znižovanie dlhu, resp. jeho udržanie na obozretnej úrovni v strednodobom horizonte. Komisia tiež vyzvala členské štáty, aby postupne zrušili vnútroštátne fiškálne opatrenia zavedené na ochranu domácností a podnikov pred energetickým cenovým šokom, pričom začnú najmenej cieľovými opatreniami. Zároveň uviedla, že ak by v dôsledku obnovených energetických tlakov bolo potrebné predĺžiť podporné opatrenia, členské štáty by takéto opatrenia mali lepšie zacieliť na zraniteľné domácnosti a podniky. Komisia uviedla, že fiškálne odporúčania budú kvantifikované a diferencované. Okrem toho, ako sa navrhuje v jej oznámení z 9. novembra 2022 o smerovaní reformy rámca správy hospodárskych záležitostí EÚ, fiškálne odporúčania by sa sformulovali na základe čistých primárnych výdavkov. Odporučila, aby všetky členské štáty pokračovali v ochrane investícií financovaných z vnútroštátnych zdrojov a zabezpečili účinné využívanie finančných prostriedkov z mechanizmu a z iných fondov Únie, a to najmä v prospech cieľov zelenej a digitálnej transformácie a odolnosti. Komisia uviedla, že navrhne Rade, aby na jar 2024 začala postupy pri nadmernom deficite, a to na základe deficitu podľa výsledných údajov za rok 2023 v súlade so súčasnými právnymi ustanoveniami.

- (8) Komisia 26. apríla 2023 predložila legislatívne návrhy na zavedenie komplexnej reformy pravidiel Únie týkajúcich sa správy hospodárskych záležitostí. Hlavným cieľom návrhov je posilniť udržateľnosť verejného dlhu a podporiť udržateľný a inkluzívny rast vo všetkých členských štátoch prostredníctvom reforiem a investícií. Komisia sa vo svojich návrhoch zameriava na zvýšenie zodpovednosti členských štátov, zjednodušenie rámca a posun smerom k väčšiemu strednodobému zameraniu v kombinácii s účinným a súdržnejším presadzovaním. Podľa záverov Rady zo 14. marca 2023 o usmerneniach týkajúcich sa reformy rámca správy hospodárskych záležitostí EÚ je cieľom ukončiť legislatívnu prácu v roku 2023.
- (9) V súlade s článkom 18 ods. 1 nariadenia (EÚ) 2021/241 Švédsko predložilo Komisii 28. mája 2021 svoj národný plán obnovy a odolnosti. Komisia podľa článku 19 nariadenia (EÚ) 2021/241 posúdila relevantnosť, účinnosť, efektívnosť a koherentnosť plánu obnovy a odolnosti, a to v súlade s usmerneniami pre posudzovanie uvedenými v prílohe V k uvedenému nariadeniu. Rada 4. mája 2022 prijala vykonávacie rozhodnutie o schválení posúdenia plánu obnovy a odolnosti Švédska⁶. Uvoľnenie splátok je podmienené prijatím rozhodnutia Komisie v súlade s článkom 24 ods. 5 nariadenia (EÚ) 2021/241 o tom, že Švédsko uspokojivo splnilo príslušné míľniky a ciele stanovené vo vykonávacom rozhodnutí Rady. Keď sa hovorí o uspokojivom splnení, predpokladá sa, že v súvislosti s predchádzajúcimi míľnikmi a cieľmi, ktoré už boli dosiahnuté, nedošlo k zvratu.

⁶ ST 7772/2022 INIT; ST 7772/2022 ADD 1.

- (10) Švédsko predložilo 28. apríla 2023 svoj národný program reforiem na rok 2023 a v ten istý deň aj svoj konvergenčný program na rok 2023 v súlade s článkom 8 ods. 1 nariadenia (ES) č. 1466/97. Obidva programy sa s cieľom zohľadniť prepojenia medzi nimi posudzovali spoločne. V súlade s článkom 27 nariadenia (EÚ) 2021/241 sa v národnom programe reforiem na rok 2023 zohľadňujú aj polročné správy Švédska o pokroku dosiahnutom pri plnení jeho plánu obnovy a odolnosti.
- (11) Komisia 24. mája 2023 uverejnila správu o krajine týkajúcu sa Švédska na rok 2023. Posudzoval sa v nej pokrok, ktorý Švédsko dosiahlo pri plnení príslušných odporúčaní pre danú krajinu, ktoré prijala Rada v rokoch 2019 až 2022, a hodnotilo sa v nej vykonávanie plánu obnovy a odolnosti Švédska. Na základe tejto analýzy sa v správe o krajine identifikovali nedostatky v súvislosti s výzvami, ktoré plán obnovy a odolnosti nerieši alebo ich rieši len čiastočne, ako aj v súvislosti s novými a vznikajúcimi výzvami. Okrem toho sa v nej posudzoval pokrok Švédska pri vykonávaní Európskeho piliera sociálnych práv a pri dosahovaní hlavných cieľov Únie v oblasti zamestnanosti, zručností a znižovania chudoby, ako aj pokrok pri dosahovaní cieľov Organizácie Spojených národov v oblasti udržateľného rozvoja.

- (12) Komisia vykonala v súvislosti so Švédskom hĺbkové preskúmanie podľa článku 5 nariadenia (EÚ) č. 1176/2011 a jeho výsledky uverejnila 24. mája 2023. Komisia dospela k záveru, že vo Švédsku existujú makroekonomické nerovnováhy. Pretrvávajú najmä zraniteľné miesta súvisiace so švédskym trhom s nehnuteľnosťami a vysokým súkromným dlhom. Ceny nehnuteľností sú vysoké a až donedávna stúpali. Rast cien nehnuteľností na bývanie sprevádzal rastúci súkromný dlh. V kontexte výrazného sprísňovania menových a finančných podmienok začali ceny nehnuteľností v roku 2022 viditeľne klesať, čo sa zdá ako začiatok odstraňovania nahromadených zraniteľných miest. Ceny sú stále výrazne nadhodnotené a očakáva sa, že budú ďalej klesať. Obrat v sektore nehnuteľností nedávno výrazne klesol a v dôsledku toho sa znížil aj dopyt po novo postavených obydliach. Nepriaznivý vývoj sa doteraz prejavoval len v stavebníctve a sektore nehnuteľností, v ktorých po rokoch rýchleho rastu v súčasnosti dochádza k prudkému poklesu. Očakáva sa, že švédske hospodárstvo ako také v roku 2023 zaznamená pokles, pričom zmeny v menových podmienkach budú ovplyvňovať súvahy domácností a komerčných realitných spoločností a ich schopnosť spotrebovávať a investovať. Vplyv zvýšených úrokových sadzieb na hypotekárne platby je v dôsledku rozšíreného využívania pohyblivých úrokových sadzieb a veľmi dlho trvajúcich hypotekárnych úverov značný. Vplyv meniacich sa podmienok na finančný sektor bol obmedzený; sektor je silný a zaznamenáva vysoké ziskové marže a pomery rizikovo váženého kapitálu, čo pravdepodobne slúži ako solídna ochrana pred šírením problémov v sektore nehnuteľností do širšieho hospodárstva, hoci jeho expozícia voči zmenám v sektore nehnuteľností je vysoká. Dosiahol sa len obmedzený pokrok v príslušných oblastiach politiky. Daňový systém predovšetkým aj naďalej uprednostňuje vlastníctvo obytných nehnuteľností prostredníctvom nízkeho periodického zdaňovania nehnuteľností a podporuje nadobúdanie nehnuteľností financované dlhom prostredníctvom značnej daňovej odpočítateľnosti platieb hypotekárnych úrokov. Na neefektívnom trhu s nájomným bývaním sa navyše uskutočnila len obmedzená reforma.

- (13) Podľa údajov, ktoré overil Eurostat, sa saldo verejných financií Švédska zlepšilo z vyrovnanej rozpočtovej pozície v roku 2021 na prebytok vo výške 0,7 % HDP v roku 2022, zatiaľ čo verejný dlh klesol z 36,5 % HDP na konci roku 2021 na 33,0 % HDP na konci roku 2022.
- (14) Saldo verejných financií ovplyvnili opatrenia fiškálnej politiky podniknuté na zmiernenie hospodárskeho a sociálneho vplyvu zvyšovania cien energie. V roku 2022 takéto opatrenia fiškálnej politiky znižujúce príjmy zahŕňali zníženie energetickej dane z nafty a benzínu. Na druhej strane opatrenia fiškálnej politiky zvyšujúce výdavky zahŕňali kompenzáciu nákladov na elektrickú energiu pre domácnosti. Komisia odhaduje, že čisté rozpočtové náklady na tieto opatrenia v roku 2022 predstavovali 0,2 % HDP⁷. Saldo verejných financií bolo ovplyvnené aj rozpočtovými nákladmi na dočasnú ochranu vysídlených osôb z Ukrajiny, ktoré sa v roku 2022 odhadujú na 0,2 % HDP. Odhadované náklady na dočasné núdzové opatrenia súvisiace s krízou spôsobenou ochorením COVID-19 zároveň klesli z 2,0 % HDP v roku 2021 na 1,1 % HDP v roku 2022.
- (15) Rada 18. júna 2021 odporučila, aby Švédsko⁸ v roku 2022 zachovalo podporné zámery fiškálnej politiky vrátane impulzu poskytnutého mechanizmom a aby zachovalo investície financované z vnútroštátnych zdrojov.

⁷ Hrubé rozpočtové náklady na podporné opatrenia v oblasti energetiky dosiahli v roku 2022 takmer 0,5 % HDP, ale od prevádzkovateľa prenosovej sústavy *Svenska Kraftnät* boli prijaté značné kompenzačné príjmy.

⁸ Odporúčanie Rady z 18. júna 2021, ktorým sa predkladá stanovisko Rady ku konvergenčnému programu Švédska na rok 2021 (Ú. v. EÚ C 304, 29.7.2021, s. 131).

- (16) Podľa odhadov Komisie boli zámery fiškálnej politiky⁹ v roku 2022 reštriktívne, a to na úrovni +0,4 % HDP, čo bolo vzhľadom na vysokú infláciu primerané. V súlade s odporúčaním Rady Švédsko naďalej podporovalo obnovu, a to aj investíciami financovanými z mechanizmu. Výdavky financované z grantov v rámci mechanizmu a z iných fondov Únie dosiahli v roku 2022 výšku 0,2 % HDP (0,2 % HDP v roku 2021). Investície financované z vnútroštátnych zdrojov predstavovali expanzívny príspevok k zámerom fiškálnej politiky vo výške 0,1 percentuálneho bodu HDP¹⁰. Švédsko teda zachovalo investície financované z vnútroštátnych zdrojov, ako odporučila Rada. Rast primárnych bežných výdavkov financovaných z vnútroštátnych zdrojov (bez nových príjmových opatrení) zároveň predstavoval reštriktívny príspevok k zámerom fiškálnej politiky vo výške 0,8 percentuálneho bodu. Švédsko teda dostatočne kontrolovalo rast bežných výdavkov financovaných z vnútroštátnych zdrojov.
- (17) Makroekonomický scenár, z ktorého vychádzajú rozpočtové projekcie uvedené v konvergenčnom programe na rok 2023, je na rok 2023 opatrný a na nasledujúce obdobie v súlade s prognózou Komisie z jari 2023. Vláda predpokladá, že reálny HDP sa v roku 2023 zníži o 1,0 % a v roku 2024 znovu stúpne o 1,2 %. Na porovnanie, v prognóze Komisie z jari 2023 sa v roku 2023 predpokladá pokles reálneho HDP o 0,5 % a v roku 2024 rast o 1,1 %, a to hlavne v dôsledku aktuálnejších údajov a toho, že investície mimo stavebníctva sú v prognóze Komisie o niečo menej dynamické.

⁹ Zámery fiškálnej politiky sa merajú ako zmena primárnych výdavkov (bez diskrečných príjmových opatrení) okrem dočasných núdzových opatrení súvisiacich s krízou spôsobenou ochorením COVID-19, ale vrátane výdavkov financovaných z nenávratnej podpory (grantov) v rámci mechanizmu a z iných fondov Únie v porovnaní so strednodobým potenciálnym rastom. Podrobnejšie informácie sú uvedené v rámčeku 1 v tabuľkách týkajúcich sa fiškálnej štatistiky.

¹⁰ Ostatné kapitálové výdavky financované z vnútroštátnych zdrojov predstavovali expanzívny príspevok vo výške 0,2 percentuálneho bodu HDP.

- (18) Vláda vo svojom konvergenčnom programe na rok 2023 očakáva, že prebytok verejných financií z roku 2022 sa zmení na deficit, ktorý v roku 2023 dosiahne úroveň 0,4 % HDP. V zhoršení v roku 2023 sa odzrkadľuje najmä slabšia ekonomika a zhoršujúce sa financie v sektora miestnej samosprávy. Podľa konvergenčného programu na rok 2023 sa očakáva, že pomer dlhu verejnej správy k HDP sa zníži z 33,0 % na konci roku 2022 na 31,0 % na konci roku 2023. V prognóze Komisie z jari 2023 sa na rok 2023 predpokladá deficit verejných financií na úrovni 0,9 % HDP. Tento deficit je vyšší než deficit predpokladaný v konvergenčnom programe na rok 2023, a to najmä v dôsledku toho, že Komisia očakáva vyššie verejné výdavky vyplývajúce okrem iného z vyššej medzispotreby a naturálnych sociálnych transferov, ako aj z vyšších úrokových výdavkov. V prognóze Komisie z jari 2023 sa počíta s podobným pomerom dlhu verejnej správy k HDP, a to 31,4 % na konci roku 2023.

- (19) Saldo verejných financií v roku 2023 budú podľa očakávaní naďalej ovplyvňovať opatrenia podniknuté na zmiernenie hospodárskeho a sociálneho vplyvu zvyšovania cien energie. Patria medzi ne opatrenia z roku 2022, ktorých platnosť bola predĺžená (najmä zníženie energetickej dane z nafty a benzínu), a nové opatrenia, ako napríklad kompenzácie nákladov na elektrickú energiu pre domácnosti, podniky a organizácie. Náklady na tieto opatrenia sú z väčšej časti kompenzované príjmami z poplatkov za prenos a v menšej miere daňami z neočakávaných ziskov dodávateľov energie. Po zohľadnení týchto príjmov sa v prognóze Komisie z jari 2023 predpokladajú v roku 2023 čisté rozpočtové náklady na podporné opatrenia na úrovni 0,1 % HDP¹¹. Zdá sa, že väčšina opatrení v roku 2023 nie je zameraná na najzraniteľnejšie domácnosti alebo podniky, pričom plne nevysielajú cenový signál na zníženie dopytu po energii a zvýšenie energetickej efektívnosti. V dôsledku toho sa v prognóze Komisie z jari 2023 výška cielených podporných opatrení, ktorú možno zohľadniť pri posudzovaní dodržiavania fiškálneho odporúčania Rady z 12. júla 2022¹², v skutočnosti odhaduje na 0,0 % HDP v roku 2023 (zhodne s rokom 2022). Predpokladá sa, že rozpočtové náklady na dočasnú ochranu poskytovanú vysídleným osobám z Ukrajiny zostanú v roku 2023 vo všeobecnosti stabilné. Napokon sa očakáva, že na saldo verejných financií v roku 2023 bude mať priaznivý vplyv postupné rušenie dočasných núdzových opatrení súvisiacich s krízou spôsobenou ochorením COVID-19, ktoré boli odhadnuté na 1,1 % HDP.

¹¹ Tento údaj predstavuje úroveň ročných rozpočtových nákladov na uvedené opatrenia, a to vrátane bežných príjmov a výdavkov, a prípadne aj opatrení v oblasti kapitálových výdavkov.

¹² Odporúčanie Rady z 12. júla 2022, ktoré sa týka národného programu reforiem Švédska na rok 2022 a ktorým sa predkladá stanovisko Rady ku konvergenčnému programu Švédska na rok 2022 (Ú. v. EÚ C 334, 1.9.2022, s. 221).

- (20) Rada vo svojom odporúčaní z 12. júla 2022 odporučila Švédsku, aby prijalo opatrenia s cieľom zabezpečiť, aby bol v roku 2023 rast primárnych bežných výdavkov financovaných z vnútroštátnych zdrojov v súlade s celkovo neutrálnymi zámermi politiky¹³, pričom sa zohľadní pokračujúca dočasná a cieleňá podpora pre domácnosti a podniky, ktoré sú najzraniteľnejšie voči zvyšovaniu cien energie, a pre ľudí, ktorí utekajú z Ukrajiny. Švédsko by malo byť pripravené prispôsobiť bežné výdavky vyvíjajúcej sa situácii. Švédsku bolo zároveň odporúčané zvýšiť verejné investície do zelenej a digitálnej transformácie a energetickej bezpečnosti s ohľadom na iniciatívu REPowerEU, okrem iného aj využitím mechanizmu a iných fondov Únie.
- (21) V prognóze Komisie z jari 2023 sa predpokladá, že zábery fiškálnej politiky budú v roku 2023 v kontexte vysokej inflácie vo všeobecnosti neutrálne (-0,1 % HDP), pričom v roku 2022 boli zábery fiškálnej politiky reštriktívne (+0,4 % HDP). Očakáva sa, že rast primárnych bežných výdavkov financovaných z vnútroštátnych zdrojov (bez diskrečných príjmových opatrení) bude v roku 2023 predstavovať všeobecne neutrálny príspevok k zámerom fiškálnej politiky vo výške -0,2 % HDP. Možno teda konštatovať, že predpokladaný rast primárnych bežných výdavkov financovaných z vnútroštátnych zdrojov je v súlade s odporúčaním Rady z 12. júla 2022. Výdavky financované z grantov v rámci mechanizmu a z iných fondov Únie majú v roku 2023 predstavovať 0,3 % HDP, zatiaľ čo investície financované z vnútroštátnych zdrojov majú vo všeobecnosti predstavovať neutrálny príspevok k zámerom fiškálnej politiky vo výške 0,1 percentuálneho bodu¹⁴. Švédsko teda plánuje financovať dodatočné investície prostredníctvom mechanizmu a iných fondov Únie a nepredpokladá sa, že zachová investície financované z vnútroštátnych zdrojov. Plánuje financovať investície do zelenej a digitálnej transformácie a energetickej bezpečnosti, ako napríklad investície do klmatickej transformácie priemyslu a rozširovania širokopásmového pripojenia, ktoré sú financované z mechanizmu a z iných fondov Únie.

¹³ Na základe prognózy Komisie z jari 2023 sa rast potenciálneho produktu Švédska, ktorý sa používa na meranie zámerov fiškálnej politiky, v strednodobom horizonte (desaťročný priemer) odhaduje na 7,7 % v nominálnom vyjadrení.

¹⁴ Ostatné kapitálové výdavky financované z vnútroštátnych zdrojov majú predstavovať neutrálny príspevok.

- (22) Podľa konvergenčného programu na rok 2023 sa očakáva, že deficit verejných financií v roku 2024 narastie na úroveň 0,6 % HDP. V tomto zvýšení v roku 2024 sa odzrkadľuje najmä hospodársky pokles. Podľa konvergenčného programu na rok 2023 sa očakáva, že pomer dlhu verejnej správy k HDP zostane koncom roka 2024 stabilný na úrovni 31,0 %. Na základe opatrení v príslušných oblastiach politiky, ktoré boli známe k dátumu uzávierky prognózy, sa v prognóze Komisie z jari 2023 predpokladá, že deficit verejných financií bude v roku 2024 na úrovni 0,5 % HDP. To je vo všeobecnosti v súlade s deficitom predpokladaným v konvergenčnom programe na rok 2023. V prognóze Komisie z jari 2023 sa počíta s podobným pomerom dlhu verejnej správy k HDP, a to 30,7 % na konci roku 2024.
- (23) V konvergenčnom programe na rok 2023 sa predpokladá postupné ukončenie väčšiny podporných opatrení v oblasti energetiky v roku 2024¹⁵. Komisia odhaduje, že čisté náklady na podporné opatrenia v oblasti energetiky budú v roku 2024 predstavovať 0,1 % HDP, zhodne s rokom 2023. Tieto odhady sú založené na predpoklade, že ceny energie nezačnú opäť rásť. Zdá sa, že podporné opatrenia v oblasti energetiky, ktoré majú podľa súčasných plánov zostať v platnosti aj v roku 2024, nie sú zamerané na zraniteľné domácnosti alebo podniky. Nevysielajú cenový signál na zníženie dopytu po energii a zvýšenie energetickej efektívnosti.
- (24) Švédsko vo svojom konvergenčnom programe na rok 2023 plánuje splniť strednodobý rozpočtový cieľ, ktorým je štrukturálne rozpočtové saldo vo výške -1,0 % HDP, v rokoch 2023 a 2024 a udržať ho počas celého zvyšku programového obdobia. Na základe prognózy Komisie z jari 2023 sa predpokladá, že štrukturálne saldo zaznamenaná v roku 2023 prebytok vo výške 0,1 % HDP a v roku 2024 prebytok vo výške 0,7 % HDP, čo je nad úrovňou strednodobého rozpočtového cieľa.
- (25) V prognóze Komisie z jari 2023 sa očakáva, že za predpokladu nezmenených politík budú čisté primárne výdavky financované z vnútroštátnych zdrojov v roku 2024 rásť na úrovni 1,1 %.

¹⁵ Zníženie energetickej dane z nafty a benzínu má podľa plánov zostať v platnosti aj v období 2023 až 2025.

- (26) Podľa konvergenčného programu na rok 2023 sa očakáva, že verejné investície sa zvýšia zo 4,7 % HDP v roku 2023 na 5,2 % HDP v roku 2024. Vyššie investície sú spôsobené vyššími investíciami financovanými z vnútroštátnych zdrojov a investíciami financovanými z prostriedkov Únie, a to najmä z mechanizmu. V konvergenčnom programe na rok 2023 sú uvedené reformy a investície, ako sú napríklad zvýšenie vekových hraníc v dôchodkovom systéme, od ktorých sa očakáva, že prispievajú k fiškálnej udržateľnosti a k udržateľnému a inkluzívnemu rastu.
- (27) V konvergenčnom programe na rok 2023 je načrtnuté strednodobé fiškálne smerovanie do roku 2026. Podľa konvergenčného programu na rok 2023 sa očakáva, že deficit verejných financií sa zmení na prebytok vo výške 0,2 % HDP v roku 2025, pričom do roku 2026 má stúpnúť na 1,4 % HDP. Saldo verejných financií by malo v horizonte programu podľa plánov splniť príslušnú referenčnú hodnotu stanovenú v zmluve. Podľa konvergenčného programu na rok 2023 sa očakáva, že pomer dlhu verejnej správy k HDP sa zníži z 31,0 % na konci roku 2024 na 27,7 % do konca roku 2026.
- (28) Vysoký súkromný dlh a stále nadhodnotené ceny nehnuteľností (napriek niektorým nedávnym korekciám) predstavujú makroekonomické nerovnováhy, pri ktorých stále hrozí riziko neriadeného odstránenia. Pre nových účastníkov na trhu s bývaním je stále ťažké nájsť cenovo dostupné bývanie, zatiaľ čo na trhu s nájomným bývaním existuje len málo alternatív a v tejto oblasti je aj naďalej potrebná reforma, ktorá by mala za cieľ zredukovať čakacie zoznamy a podporiť výstavbu nájomného ubytovania. Švédsko prijalo len obmedzené opatrenia v oblastiach politiky na boj proti nerovnováham, pričom sa sústredilo na makroprudenciálne politiky a opatrenia na strane ponuky zamerané na zjednodušenie postupov udeľovania stavebných povolení a dotovanie výstavby nájomných bytov.

- (29) Celkové daňové zaťaženie nehnuteľností zostáva pomerne nízke z dôvodu veľkorysých daňových odpočtov platieb hypotekárnych úrokov a nízkych periodických daní z nehnuteľností. Vplyv zmien politiky na splátky hypotekárnych úverov po zdanení je ťažké posúdiť z dôvodu nedostatku údajov od jednotlivých domácností týkajúcich sa aktív a záväzkov. Dostupnosť takýchto údajov by mohla viesť k zvýšeniu efektívnosti pri navrhovaní koncepcie politiky, prípadne k zníženiu prekážok vstupu na trh s bývaním a rovnomernejšiemu rozloženiu záťaže spojenej s bývaním medzi obyvateľstvo. Na trhu s nájomným bývaním má z regulovaného nájomného, ktoré je nižšie než trhové nájomné, prospech len pomerne malá skupina domácností. Neexistuje pritom žiadne prepojenie medzi regulovaným nájomným, ktoré je nižšie než trhové nájomné, a potrebami alebo príjmami domácností. V dôsledku toho existujú najmä pri žiadanejších nájomných obydliach dlhé poradovníky a miera neobsadených bytov je v medzinárodnom porovnaní veľmi nízka. Zvýšenie efektívnosti by sa dosiahlo, ak by sa nájomné viac riadilo trhovými cenami, čo by dopĺňala podpora nájomného založená na príjmoch a čistom majetku.

- (30) V súlade s článkom 19 ods. 3 písm. b) nariadenia (EÚ) 2021/241 a kritériom 2.2 prílohy V k uvedenému nariadeniu plán obnovy a odolnosti zahŕňa rozsiahly súbor vzájomne sa posilňujúcich reforiem a investícií, ktoré sa majú vykonať do roku 2026. Hoci bol plán obnovy a odolnosti Švédska prijatý až v roku 2022, jeho vykonávanie v súčasnosti už prebieha. Napriek pomalému začiatku ide vykonávanie vo všeobecnosti podľa plánu a v tejto fáze sa zdá, že vzhľadom na pomerne malý objem finančných prostriedkov pridelených na plán obnovy a odolnosti sú riziká nevyčerpania prostriedkov nízke. Operačná dohoda medzi Komisiou a Švédskom bola uzavretá v máji 2023. Očakáva sa, že Švédsko predloží v druhom polroku 2023 svoju prvú žiadosť o platbu zahrňujúcu dve splátky. Prebiehajú prípravy týkajúce sa kapitoly REPowerEU a dodatku z dôvodu mierneho zníženia nenávratnej podpory. Rýchle začlenenie novej kapitoly REPowerEU do plánu obnovy a odolnosti umožní financovať dodatočné reformy a investície na podporu strategických cieľov Švédska v oblasti energetiky a zelenej transformácie. Pre úspešné vykonávanie plánu obnovy a odolnosti, ako aj iných hospodárskych politík a politík zamestnanosti, ktoré presahujú rámec plánu, je naďalej dôležité systematické a účinné zapájanie miestnych a regionálnych orgánov, sociálnych partnerov a iných relevantných zainteresovaných strán, čím sa má zabezpečiť všeobecná zodpovednosť za celkový program v danej oblasti politiky.
- (31) Komisia v roku 2022 schválila všetky programové dokumenty Švédska v oblasti politiky súdržnosti. Kľúčom k dosiahnutiu zelenej a digitálnej transformácie, zvýšeniu hospodárskej a sociálnej odolnosti a dosiahnutiu vyváženého územného rozvoja v Švédsku je pokračovanie v urýchlennom vykonávaní programov politiky súdržnosti pri súčasnom zachovaní synergií a komplementarity s plánom obnovy a odolnosti vrátane kapitoly REPowerEU.

- (32) Popri hospodárskych a sociálnych výzvach, ktorými sa zaoberá plán obnovy a odolnosti a programy politiky súdržnosti, Švédsko čelí viacerým ďalším výzvam súvisiacim s i) nerovnakými príležitosťami vo vzdelávaní pre žiakov zo znevýhodneného sociálno-ekonomického prostredia a žiakov s migrantským pôvodom; ii) potrebou lepšej integrácie znevýhodnených skupín na trhu práce a iii) potrebou znížiť závislosť od fosílnych palív.
- (33) Hoci Švédsko vo všeobecnosti dosahuje dobré výsledky v oblasti vzdelávania, vo švédskom vzdelávacom systéme stále pretrvávajú nerovnosti. Žiaci zo znevýhodneného sociálno-ekonomického prostredia a žiaci s migrantským pôvodom majú v oblasti vzdelávania len obmedzené možnosti, aj pokiaľ ide o príležitosti na rozvoj zručností potrebných na nájdenie zamestnania. Nerovnosti vo vzdelávaní sa zvyšujú a často súvisia s nedostatkom príležitostí pre žiakov s migrantským pôvodom pri výbere školy, najmä v prípade tých, ktorí prišli do Švédska nedávno. Rozdiely v známkovaní medzi školami predstavujú riziko ďalšieho oslabovania výsledkov v oblasti vzdelávania. Nedostatok kvalifikovaných učiteľov je stále problematickou oblasťou a najnaliehavejšie sa to prejavuje v prípade učiteľov so zameraním na deti so špeciálnymi potrebami, učiteľov konkrétnych predmetov v rámci povinnej školskej dochádzky a učiteľov odbornej prípravy na stredných školách. Existuje priestor na zlepšenie nastavenia a riadenia vzdelávacieho systému vrátane zápisov a známkovania, ako aj kariérneho postupu učiteľov.

- (34) Švédsko aj naďalej čelí výzvam pri integrácii ľudí zo znevýhodneného prostredia a osôb s migrantským pôvodom na trhu práce, ako aj pri znižovaní zostávajúcich medzier v zručnostiach. Rozdiely v úrovni vzdelania osôb narodených mimo Únie a osôb narodených v Únii narastajú, a to najmä v dôsledku vyššieho dosiahnutého terciárneho vzdelania u osôb narodených v Únii. Podiel osôb, ktoré predčasne ukončili vzdelávanie a odbornú prípravu, sa zvyšuje, najmä u študentov narodených mimo Únie. Na to, aby bolo možné pomáhať ľuďom zo znevýhodnených skupín rozvíjať zručnosti relevantné pre trh práce a zvýšiť ich šance nájsť si prácu, je potrebné posilnenie účasti na vzdelávacích činnostiach.

- (35) Švédsko musí vyvinúť väčšie úsilie, aby dosiahlo svoj národný cieľ nulovej bilancie emisií uhlíka do roku 2045. Hoci Švédsko stále patrí medzi členské štáty s najvyšším podielom energie z obnoviteľných zdrojov na konečnej spotrebe energie, kapacita elektrizačnej sústavy a obmedzenia prenosu môžu viesť k obmedzeniam ďalšieho zavádzania obnoviteľných zdrojov energie v budúcnosti. V roku 2022 tieto obmedzenia prispeli k prudkému rastu cien energie pre priemysel a domácnosti a obmedzili rozmach hospodárskej činnosti vo vzdialených zemepisných oblastiach. Zvýšenie kapacity elektrizačnej sústavy má zásadný význam, keďže sa očakáva, že konečná spotreba elektrickej energie Švédska sa v dôsledku zvýšených potrieb priemyslu a dopravy v oblasti elektrifikácie do roku 2045 zdvojnásobí na 300 TWh. Pri výstavbe a posilňovaní elektrizačnej sústavy sa však vyskytujú oneskorenia spôsobené zdĺhavými postupmi vydávania povolení. Švédsko navyše patrí medzi krajiny s najdlhšími administratívnymi postupmi v Únii na zavádzanie obnoviteľných zdrojov energie, najmä v prípade projektov v oblasti veternej energie na pevnine. Vláda začala vyšetrovanie zamerané na zjednodušenie posudzovania environmentálnych povolení v rámci pôsobnosti švédskeho zákona o životnom prostredí. Zároveň sú potrebné konkrétne opatrenia v príslušných oblastiach politiky potrebné na urýchlenie administratívnych postupov rozširovania elektrizačnej sústavy a zavádzania obnoviteľných zdrojov energie, a to napríklad obmedzením počtu orgánov zapojených do týchto postupov a súbežným vykonávaním postupov. Zníženie spotreby energie zvýšením energetickej efektívnosti je takisto nevyhnutné na znížovanie emisií uhlíka a nákladov domácností a podnikov na energiu. Pokiaľ ide o energetickú efektívnosť, Švédsku hrozí, že nedosiahne svoj národný cieľ, ktorým je efektívnejšie využívanie energie o 50 % v roku 2030 (v porovnaní s rokom 2005), ak bude pokračovať v trajektórii spotreby energie v období 2005 až 2020. Švédsko zostáva jedným z členských štátov s najvyššou spotrebou energie na obyvateľa – primárna spotreba energie dosiahla v roku 2021 úroveň 43,8 Mtoe. Spotreba zemného plynu v Švédsku klesla v období od augusta 2022 do marca 2023 o 37 % v porovnaní s priemernou spotrebou plynu za rovnaké obdobie v predchádzajúcich piatich rokoch, čím krajina predstihla stanovený cieľ zníženia 15 %. Švédsko by mohlo pokračovať v úsilí o dočasné zníženie dopytu po plyne až do 31. marca 2024 v súlade s nariadením Rady (EÚ) 2022/1369¹⁶.

¹⁶ Nariadenie Rady (EÚ) 2022/1369 z 5. augusta 2022 o koordinovaných opatreniach na zníženie dopytu po plyne (Ú. v. EÚ L 206, 8.8.2022, s. 1).

- (35) Nedostatok pracovnej sily a požadovaných zručností v odvetviach a povolaniach, ktoré sú kľúčové pre zelenú transformáciu, vrátane výroby, zavádzania a údržby emisne neutrálnych technológií, vytvára prekážky pri prechode na emisne neutrálne hospodárstvo. Kľúčom k zníženiu nedostatku požadovaných zručností a podpore začleňovania a prerozdelenia pracovnej sily sú kvalitné systémy vzdelávania a odbornej prípravy, ktoré reagujú na meniace sa potreby trhu práce, a cielené opatrenia na zvyšovanie úrovne zručností a rekvalifikáciu. S cieľom uvoľniť nevyužitú ponuku pracovnej sily musia byť tieto opatrenia dostupné najmä pre jednotlivcov a v tých odvetviach a regiónoch, ktoré sú najviac ovplyvnené zelenou transformáciou. Nedostatok pracovnej sily sa vo Švédsku v nedávnych rokoch zvýšil a v roku 2022 bol zaznamenaný v 16 povolaniach, ktoré si vyžadujú osobitné zručnosti alebo znalosti potrebné na zelenú transformáciu.
- (36) Rada na základe posúdenia Komisie preskúmala konvergenčný program na rok 2023 a jej stanovisko¹⁷ je zohľadnené v odporúčaní 1.
- (37) Rada na základe hĺbkového preskúmania Komisie a jej posúdenia preskúmala národný program reforiem na rok 2023 a konvergenčný program na rok 2023. Jej odporúčania podľa článku 6 nariadenia (EÚ) č. 1176/2011 sú zohľadnené v odporúčaní 1. Politiky uvedené v odporúčaní 1 pomáhajú riešiť zraniteľné miesta súvisiace s vysokým súkromným dlhom a vysokými cenami nehnuteľností na bývanie,

¹⁷ Podľa článku 9 ods. 2 nariadenia (ES) č. 1466/97.

TÝMTO ODPORÚČA, aby Švédsko v rokoch 2023 a 2024 prijalo opatrenia s cieľom:

1. zrušiť platné núdzové podporné opatrenia v oblasti energetiky čo najskôr v rokoch 2023 a 2024; ak by si obnovené zvyšovanie cien energie vyžadovalo nové alebo pokračujúce podporné opatrenia, zabezpečiť, aby takéto podporné opatrenia boli zamerané na ochranu zraniteľných domácností a podnikov, fiškálne dostupné a aby sa nimi zachovali stimuly na úsporu energie;

zachovať verejné investície financované z vnútroštátnych zdrojov a zabezpečiť účinné čerpanie grantov z mechanizmu a z iných fondov Únie, najmä s cieľom podporiť zelenú a digitálnu transformáciu, a zároveň zachovať zdravú fiškálnu pozíciu v roku 2024;

v období po roku 2024 pokračovať v realizácii investícií a reforiem vedúcich k vyššiemu udržateľnému rastu a zachovať obozretnú strednodobú fiškálnu pozíciu;

znižovať riziká súvisiace s vysokým dlhom domácností a nerovnováhou na trhu s bývaním, a to pomocou zníženia daňovej odpočítateľnosti platieb hypotekárnych úrokov a/alebo zvýšenia periodických daní z nehnuteľností a súčasného zavedenia primeraných nástrojov na lepšie posudzovanie politík a stanovovanie ich cieľov; stimulovať investície do bytovej výstavby s cieľom zmierniť najnaliehavejšie nedostatky, a to najmä odstránením štrukturálnych prekážok výstavby a zabezpečením ponuky stavebných pozemkov; zlepšiť efektívnosť trhu s bývaním, a to aj zavedením reforiem na trhu s nájomným bývaním;

2. pokračovať v stabilnom vykonávaní svojho plánu obnovy a odolnosti a urýchlene sfinalizovať kapitolu REPowerEU s cieľom čo najrýchlejšie začať s jej vykonávaním; pokračovať v rýchlom vykonávaní programov politiky súdržnosti pri súčasnom zachovaní komplementarity a synergií s plánom obnovy a odolnosti;

3. zlepšiť výsledky v oblasti vzdelávania žiakov zo znevýhodneného sociálno-ekonomického prostredia a žiakov s migrantským pôvodom, a to zabezpečením rovnakých príležitostí na prístup v školskom systéme a riešením nedostatku kvalifikovaných učiteľov; rozvíjať zručnosti znevýhodnených skupín, predovšetkým ľudí s migrantským pôvodom, a to prispôbením zdrojov a metód ich potrebám s cieľom pomôcť im začleniť sa do trhu práce;
4. znížiť závislosť od fosílnych palív, a to urýchlenním zavádzania obnoviteľných zdrojov energie vrátane rozšírenia a modernizácie energetických prenosových sietí, zavedením reforiem na zjednodušenie a urýchlenné administratívnych postupov a postupov vydávania povolení, zlepšením energetickej efektívnosti a zintenzívnením úsilia v príslušných oblastiach politiky zameraného na poskytovanie a nadobúdanie zručností a kompetencií potrebných na zelenú transformáciu.

V Bruseli

Za Radu
predseda/predsedníčka
